

«Հաստատում եմ»

«Հիվանդությունների վերահսկման և

կանխարգելման ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի

Կանխարգելման ազգային կենտրոն, ք.գ.թ. Ս.Ս.Աթոյան

«29» սեպտեմբերի 2026թ.

ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

ՀՐԱՆՏ ՄԻՇԱՅԻ ԴԱՆԵԼՅԱՆԻ

«ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՆԴՐԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՇՆԵՐԻ ԲՐՈՒՅԵԼՈՋԻ

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԱԽՏՈՐՈՇՄԱՆ

ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ»

թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ՝ ներկայացված

Ժ2.00.01- «Անասնաբուժություն» մասնագիտությամբ անասնաբուժական

գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման

Ատենախոսական աշխատանքի թեմայի արդիականությունը: Բրուցելոզը

տարածված զոոնոզ հիվանդություններից մեկն է, որն առաջացնելով հսկայական կորուստներ կենդանիների բազմաթիվ տեսակների շրջանում, մասնավորապես՝ գյուղատնտեսական, շարունակում է հասցնել զգալի վնասներ անասնապահական տնտեսություններին: Անասնապահության ոլորտում բրուցելոզի պատճառած տնտեսական վնասը բնորոշվում է կենդանիների մոտ վիժումների առկայությամբ, թույլ և մահացած սերնդի ձևավորմամբ, մթերատվության նվազմամբ, անպտղության զարգացմամբ: Այս բոլորի արդյունքում տուժում է գլխաքանակի վերարտադրությունը, որը հանգեցնում է մսի և կաթի արտադրական կորուստների:

Միևնույն ժամանակ բրուցելոզը լուրջ վտանգ է ներկայացնում հանրային առողջության համար՝ մնալով բազմաթիվ երկրների համար որպես լուրջ թշվառական և սոցիալական խնդիր: Մարդկանց շրջանում բրուցելոզը աշխարհում առավել տարածված զոոնոզ հիվանդությունն է և հանդիսանում է ԱՀԿ-ի կողմից

հատկորոշված յոթ անտեսված զոռնոզ հիվանդություններից մեկը՝ մարդկանց մոտ տարեկան գրանցվող 500000 դեպքերով: Ընդ որում, համաձայն իրականացված գնահատումների, դեպքերի հսկայական մասը մնում են չգրանցված և դրանց իրական քանակը տատանվում է տարեկան 5մլն-12 մլն սահմաններում: Հիվանդության բացասական ազդեցությունը պայմանավորված է մարդու մոտ ֆիզիկական և հոգեբանական ընկճվածությամբ ու հաշմանդամության զարգացմամբ, կյանքի որակի վատթարացմամբ, հիվանդանոցային պայմաններում բուժման անհրաժեշտությամբ, աշխատունակության անկումով և այլն:

Համաձայն ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության գնահատման «նախկին Խորհրդային Միության յոթ հանրապետություններ այժմ ընդգրկված են մարդկանց շրջանում բրուցելոզի տարածվածության ամենաբարձր մակարդակ ունեցող 25 երկրների շարքում»: Հիվանդության տարածվածության մակարդակը կարող է նաև նշանակալիորեն տարբերվել միևնույն երկրի քաղաքային և գյուղական շրջաններում: Բրուցելոզի էնդեմիկ տարածք հանդիսացող վայրերում հիվանդության ցածր մակարդակը ավելի շուտ կարող է լինել ոչ բավարար հսկողության և հաշվետվողականության արդյունք, քան ցույց տալ հիվանդության իրական տարածվածությունը: Իրավիճակի բարդացումը անմիջականորեն պայմանավորված է նաև նրանով, որ Հայաստանի անասնաբուժության ոլորտում բրուցելոզի ախտորոշման նպատակով կիրառվող շճաբանական թեստերը չեն հայտնաբերում բրուցելաների բոլոր տեսակները, մշակված չէ կենդանիների շրջանում բրուցելոզի ախտորոշման ալգորիթմը, ուստի բրուցելոզի որոշ դեպքեր մնում են չախտորոշված:

Ելնելով հարցի հրատապությունից, ակներև է դարձնում տվյալ ատենախոսական աշխատանքի կարևորությունը և արդիականությունը, որի նպատակն է. իրականացնել համապարփակ հետազոտություն՝ պարզելու բրուցելոզի առկայությունը և տարածվածությունը տարբեր կենդանատեսակների մոտ, ինչպես նաև գյուղատնտեսական շուկաներում և գյուղացիական տնտեսություններից

վաճառվող կաթի և պանրի նմուշներում հարուցչի առկայությունն ու տեսակային կազմը՝ պարզելու նշված սննդամթերքների միջոցով մարդկանց վարակի փոխանցման հավանականությունը և այն գործոնները, որոնք կարող են ազդել Հայաստանում բրուցելոզի առկա համաճարակային իրավիճակի վրա:

Հեղինակի կողմից հստակ ձևակերպված նպատակը հնարավորություն է տալիս համարժեքորեն հիմնավորել հետազոտության 7 հիմնական խնդիրները, որոնք հաջողությամբ լուծվել են ատենախոսական աշխատանքի կատարման ընթացքում:

Ատենախոսությունում ձևակերպված հետազոտությունների և ստացված արդյունքների, եզրակացությունների ու առաջարկությունների նորոյթը: Ատենախոսությունն առանձնանում է նորարարական լուծումների կիրառմամբ և ստացված արդյունքների էական նորոյթով: Այսպես, Հայաստանում առաջին անգամ իրականացվել է խոշոր եղջերավոր կենդանիների (ԽԵԿ) և մանր եղջերավոր կենդանիների (ՄԵԿ) շրջանում ՊՇՌ մեթոդով բրուցելոզի տարածվածության և հարուցչի տեսակային կազմի որոշում, շների շրջանում վիճակագրորեն հավաստի արդյունքներ ապահովող նմուշառմամբ բրուցելոզի առկայության և շճատարածվածության որոշում, խոզերի շրջանում բրուցելոզի առկայության որոշում, բրուցելոզի դերի գնահատում ԽԵԿ-ի և ՄԵԿ-ի շրջանում վիժումների էթիոլոգիայում, Հեղինակի կողմից առաջին անգամ կատարվել է Հայաստանում անասնաբուժության ոլորտում կիրառվող թեստերի և ախտորոշիչների արդյունավետության գնահատում, կաթում և պանրում բրուցելոզի տարածվածության և բրուցելաների տեսակային կազմի որոշում, անասնաբուժության ոլորտում բրուցելոզի լաբորատոր ախտորոշում իրականացնող մասնագետների, ինչպես նաև սպանդանոցների և սննդի արտադրության ոլորտի աշխատակիցների կարողությունների գնահատում:

Ատենախոսության կառուցվածքի և բովանդակության գնահատումը՝
ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին համապատասխան:

Ատենախոսությունը գրված է հայերեն լեզվով, շարադրված է 119

համակարգչային էջի վրա, լուսաբանված է 16 աղյուսակում և 4 նկարում: Աշխատանքը կազմված է ավանդական ձևով և բաղկացած է հապավումների ցանկից, ներածությունից, գրական ակնարկից, նյութեր և մեթոդներ գլխից, սեփական հետազոտությունների 7 ենթագլխից, ստացված արդյունքների քննարկումից, եզրակացություններից, գործնական առաջարկություններից, օգտագործված գրականության ցանկից, որը ներառում է 231 գիտական հղում և 1 հավելվածից:

Աշխատանքի բովանդակությունը ընդհանուր առմամբ համապատասխանում է ատենախոսությունում րված գիտական նպատակներին և առաջնայնություններին: Ներածական մասում հիմնավորված է թեմայի ընտրությունն ու արդիականությունը, հստակ ձևավորված հետազոտության նպատակն և համապատասխան խնդիրները, գիտական նորույթը, ստացված արդյունքների գործնական նշանակությունը:

Ատենախոսության գրական ակնարկի հինգ ենթագլուխներում, աշխատանքի նպատակին և խնդիրներին համապատասխան, մանրակրկիտ ներկայացված են ժամանակակից գիտական տվյալներ:

Հ.Մ.Դանելյանի սեփական հետազոտություններն աշխատատար և բազմաբնույթ են: Հատկապես պետք է նշել հետազոտությունների մեթոդաբանորեն գրագետ իրականացումը՝ ժամանակակից մոտեցումների կիրառմամբ, որոնք մանրամասն ներկայացված են «Նյութեր և մեթոդներ» գլխում:

Սեփական նյութի ներկայացումը աչքի է ընկնում շարադրման հետևողականությամբ և հաջորդականությամբ: Հետազոտությունները հեղինակի կողմից հիմնավորված կերպով խմբավորվել և շարադրվել են սեփական հետազոտություններին նվիրված գլուխներում: Ստացված արդյունքների քննարկումը առանձին գլխում իրականացվել է բավական գրագետ և հիմնավորված կերպով: Հետազոտության արդյունքների հավաստիությունն ապահովված է առաջնային նյութի ծավալով, գրականության որակյալ և համակարգված վերլուծությամբ, հետազոտության իրականացման մանրակրկիտությամբ, ինչպես նաև ստացված

տեղեկատվության որակական վերլուծությամբ և առաջադրված նպատակին հասնելու համակարգային մոտեցմամբ:

Կարևոր է նշել, որ ատենախոսության բոլոր եզրակացությունները հիմնավորված են միջազգային հրատարակություններում հրապարակված աշխատանքներով, ինչը հաստատում է դրանց հավաստիությունը և կատարված աշխատանքի բարձր մակարդակը:

Ատենախոսության սեղմագիրն արտացոլում է աշխատանքի հիմնական դրույթները և համապատասխանում է ներկայացվող պահանջներին:

Հետազոտության արդյունքները զեկուցվել են միջազգային և տեղական գիտաժողովներում, արտացոլվել են 6 հրատարակված աշխատանքներում:

Վերը նշվածը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ Հ.Դանելյանի կողմից կատարվել է առաջադրված հիմնահարցերի խորքային, բազմակողմանի և մանրակրկիտ վերլուծություն՝ դրանց ուսումնասիրությունն իրականացնելով հետևողականորեն և տրամաբանական փոխկապակցվածությամբ: Ներկայացված հետազոտությունը բնութագրվում է թեմայի ընդգրկուն դիտարկմամբ և հիմնահարցերի համակարգված քննությամբ:

Այս ամենի հետ մեկտեղ ցանկանում ենք նշել որոշ ցանկություններ.

1. Ցանկալի էր գրականության ցանկում առավել լայնորեն ներկայացնել վերջին հինգ տարիների ընթացքում հրատարակված գիտական աշխատությունները՝ հետազոտության արդիականությունն ու թեմայի վերաբերյալ ժամանակակից գիտական մոտեցումների ընդգրկվածությունն առավել պատշաճ կերպով ապահովելու նպատակով:
2. Ատենախոսության տեքստում օգտագործվում է «դրականության մակարդակները» ձևակերպումը, օրինակ՝ էջ 57 «Վիճակագրական վերլուծության արդյունքում հաշվարկված միջակայքերը ցույց են տալիս, որ **դրականության մակարդակները** զգալիորեն բարձր են Վայոց Ձորի,

Կոտայքի և Շիրակի մարզերում»: Նպատակահարմար կլիներ հստակեցնել «դրականության մակարդակներ» ձևակերպման կիրառությունը, օրինակ՝ Վիճակագրական վերլուծության արդյունքում հաշվարկված վստահության միջակայքերը ցույց են տալիս, որ ուսումնասիրվող ցուցանիշի արժեքները զգալիորեն ավելի բարձր են Վայոց ձորի, Կոտայքի և Շիրակի մարզերում:

3. Իմունաֆերմենտային անալիզի մեթոդն ունի հայերեն ընդունված և լիարժեք հապավում (ԻՖԱ), ուստի տեքստում անհրաժեշտություն չկա յուրաքանչյուր կիրառման դեպքում զուգահեռաբար նշել ELISA հապավումը: Հնարավոր էր առաջին հիշատակման ժամանակ ներկայացնել մեթոդի ամբողջական անվանումը և դրա հայերեն հապավումը, իսկ հետագա շարադրանքում կիրառել միայն հայերեն հապավումը:

4. Քանի որ «Նյութեր և մեթոդներ» գլխում մանրամասն նկարագրված է նմուշառման ընտրանքի ծավալի հաշվարկման մոտեցումը (95% CI, 5% թույլատրելի շեղում), կարիք չկար սեփական արդյունքերը ներկայացման որոշ աղյուսակներ ծանրաբեռնել վերը նշված տվյալներով:

Հայցում ենք պատասխանը հետևյալ հարցերին .

1. Ինչպե՞ս եք գնահատում Ձեր կողմից կիրառված շճաբանական թեստերի համեմատական բնութագրերը, մասնավորապես՝ ԻՖԱ թեստի զգայունությունն ու սպեցիֆիկությունը:

2. Իրականացվե՞լ են արդյոք Ձեր գործնական առաջարկություններում նշված մասնագիտական թիրախային խմբերի տեղեկացվածության և գործնական հմտությունների մակարդակի բարելավմանն ուղղված միջոցառումներ:

Բերված առաջարկությունները չունեն սկզբունքային նշանակություն և չեն կարող նսեմացնել ատենախոսի կողմից կատարված ծավալուն և խիստ պահանջված աշխատանքի արժեքը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ: Հրանտ Միշայի Դանելյանի «Գյուղատնտեսական կենդանիների և շների բրուցելոզի համաճարակաբանական

առանձնահատկությունները և ախտորոշման մեթոդների արդյունավետության գնահատումը Հայաստանի Հանրապետությունում» թեմայով ատենախոսությունը իր արդիականությամբ, բովանդակությամբ, նյութի ծավալով, ժամանակակից մեթոդական մոտեցումներով, ստացված արդյունքներով և դրանցից բխող եզրահանգումներով, գիտական նորույթով և առաջարկությունների գործնական նշանակությամբ լիովին համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության ԲԿԳԿ-ի գիտական աստիճանների շնորհման կանոնակարգի 7-րդ կետի պահանջներին, իսկ հայցորդն արժանի է Ժ2.00.01- «Անասնաբուժություն» մասնագիտությամբ անասնաբուժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհման:

Կարծիքը քննարկվել և հաստատվել է «Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի գիտական խորհրդի 2026թ. սեպտեմբերի 2-ի նիստում (արձանագրություն թիվ 8): Գիտական խորհրդի 12 անդամներից նիստին ներկա էին 9-ը՝ բ.գ.թ. Ս.Աթոյանը, բ.գ.դ., պրոֆեսոր Գ.Մելիք-Անդրեասյանը, բ.գ.թ., դոցենտ Գ.Պալոզյանը, անասն.գ.թ.Ս.Չախմախյանը, MPH Ջ.Գրիգորյանը, Ն.Բակունցը, բ.գ.թ. Ա.Ցականյանը, կ.գ.թ. Ա.Մանուչարյանը, բ.գ.թ. Ա.Քեչիշյանը:

«Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի Ռեֆերենս լաբորատոր կենտրոնի գիտության գծով տնօրենի տեղակալ, բ.գ.դ., պրոֆեսոր

Գ.Գ.Մելիք-Անդրեասյան

Գ.Գ.Մելիք-Անդրեասյանի ստորագրությունը վավերացնում եմ՝

«Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի անձնակազմի կառավարման բաժնի պետ

29.09.26թ.

Ա.Երիցյան

